

ПЕРЕДМОВА

Цей рік ювілейний для Наталії Олександрівни Сон — відомого українського археолога-антикознавця, кандидата історичних наук, завідувача відділу Наукові фонди Інституту археології НАН України.

Наталія Олександрівна народилася 16 вересня 1948 р. у м. Караганда (Казахстан), куди її родину разом з тисячами інших корейських сімей переселили з Далекого Сходу. В Караганді пройшло дитинство Наталії, тут вона в 1965 р. закінчила з відзнакою середню школу. У 1967—1972 рр. навчалася на історичному факультеті Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. Після першого курсу майбутні історики проходили археологічну практику, зокрема і на розкопках в Ольвії. Ця пам'ятка стала вирішальною для вибору майбутньої професії: Наталія Олександрівна обрала кафедру археології та музеєзнавства. Одразу по закінченню університету вона почала працювати в Інституті археології АН УРСР — лаборантом у відділі античної археології. Тут сталася ще одна подія в житті Наталії Олександрівни — вона побралася з Віталієм Михайловичем Зубарем, народила сина Михайла.

У 1974 р. Наталія Олександрівна вступила до аспірантури Інституту, обравши темою дисертаційного дослідження «Тіра — античне місто перших століть н. е.». Її науковим керівником був один з найкращих тогочасних фахівців у царині північнопричорноморських старожитностей античної доби, доктор історичних наук Дмитро Борисович Шелов. Пройшовши добру польову підготовку в Ольвійській експедиції, де Наталія Олександрівна працювала до 1974 р., вона очолила в 1975 р. Білгород-Тірську експедицію і провела в Тірі декілька успішних польових сезонів. Висока кваліфі-

Наталія Олександрівна СОН

кація та вимогливість були реалізовані в дисертаційному дослідженні, низці статей, зрештою, в монографії «Тіра римського времени» (1993). Ім'я Н. О. Сон є невід'ємною частиною сучасної історіографії Північного античного Причорномор'я.

З 1977 р. Н. О. Сон працювала молодшим науковим співробітником відділу античної археології, з 1987 р. — молодшим, згодом науковим і старшим науковим співробітником новоствореного сектору джерелознавства, а в 1996 р. очолила відділ Наукові фонди Інституту. Ця робота, сама по собі дуже складна через неперервне поповнення фондів, певний час дуже ускладнювалася переїздом Інституту в інше приміщення, де для фондів не було місця і їх довелося тимчасово зберігати на околиці Києва. Зі зведенням спеціального приміщення для фондів здійснено колосальну роботу з їх перевезення й упорядкування. Без перебільшення

можна сказати, що розвиток цього підрозділу Інституту археології став найважливішим результатом роботи Наталії Олександрівни.

Фонди — це велике господарство. Поряд з пакуванням-розпакуванням колекцій, будівництвом стелажів вирішувалися всілякі господарчі проблеми: сигналізація, освітлення, придбання обладнання, техніки, ящиків для зберігання знахідок, облаштування місць роботи з колекціями не лише для працівників фондів, а й науковців Інституту та інших установ. Нині у фондах налагоджено сучасний облік археологічних матеріалів, видано каталог колекцій, систематично збираються та виходять збірки наукових праць, в яких публікуються матеріали, що зберігаються «у Сон». Наукові фонди не оминає практично жоден колега, котрий приїздить до Інституту, і ми не знаємо жодних нарікань на роботу фондів. Навпаки, фонди працюють, як годинник, швидко й люб'язно надаючи необхідну інформацію науковцям. Та головне — навіть не ця рутинна, на перший погляд, робота. Наталії Олександрівні вдалося вперше підібрати й виховати колектив науковців. Із прикладного підрозділу, що займався суто фондовою роботою та обслуговуванням науковців, перетворити його у справжній науковий підрозділ, де працюють висококваліфіковані спеціалісти. П'ять із них захистили кандидатські дисертації, і то багато в чому завдяки підтримці й сприянню керівника відділу Н. О. Сон.

Сама ж Наталія Олександрівна не зупиняється на досягнутому, зараз вона методично публікує матеріали з колекції Тіри, накопичені за роки роботи її експедиції. Загалом за час роботи в Інституті Наталія Олександрівна опублікувала понад сотню наукових праць, серед яких власна монографія та у співавторстві з чоловіком, В. М. Зубарем. Проте, навіть якби вона не написала жодного рядка, її заслуги в Інституті важко переоцінити. Науковий підрозділ, фактично створений нею і яким вона успішно керує вже понад двадцять років, є однією з візитівок Інституту археології НАН України. Наукові й організаторські здібності Наталії Олександрівни стали запорукою плідної роботи відділу, який вона очолює. Попри всі труднощі, з якими доводиться стикатись у налагодженні й підтримці належного стану цього

великого господарства, без перебільшень можна стверджувати, що саме завдяки її енергії й наполегливості, наукові фонди Інституту є взірцевим сховищем археологічної спадщини. Заслуженою стала Постанова Кабінету міністрів України, за якою фондосховище отримало статус наукового об'єкта національного надбання України. Відділ активно бере участь у багатьох виставкових проєктах Інституту. Унікальні колекції та знахідки з наукових фондів неодноразово експонувались в Україні, в містах Західної Європи, США, Канади.

Зауважимо, що саме Н. О. Сон започаткувала видання «Колекції наукових фондів Інституту археології НАН України». Цей черговий випуск автори присвячують Наталії Олександрівні. Проблематика представлених статей і публікацій охоплює різні аспекти від доби палеоліту до модерного часу. Авторами збірника стали друзі та колеги Наталії Олександрівни з різних відділів Інституту археології та наукових фондів, а також із Київського університету ім. Бориса Грінченка, Національного музею історії України і Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Їх об'єднує те, що статті та публікації тією чи іншою мірою висвітлюють матеріали колекцій, що зберігаються у фондах. Питання найдавнішої історії відображено у статтях, присвячених дослідженню старожитностей палеоліту, яскраво представлено матеріали трипільської культури. Публікуються виразні результати розкопок новобудовних експедицій на півдні України. Подано різнобічні дослідження середньовічних пам'яток із залученням природничого матеріалу. Особливо широко представлені старожитності античної епохи, які у повній мірі відповідають науковим інтересам Наталії Олександрівни. Зокрема, подано статті з публікацією та інтерпретацією матеріалів із розкопок Борисфена, Тіри та Ольвії.

Колеги та друзі зичать Наталії Олександрівні міцного здоров'я, доброго гумору та бажання ще багато років працювати на розбудову наукових фондів та Інституту археології НАН України.

Збірник укладено для видання в журналі «Археологія і давня історія України» колективом наукових фондів за сприяння програми НАН України зі збереження та функціонування наукового об'єкта національного надбання.